

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ В СПОРТІ ІНВАЛІДІВ

Гончаренко С. В., Когут І. О.
Національний університет
фізичного виховання і спорт України

Анотація. У статті вивчені морально-етичні проблеми спілкування педагога та інваліда на заняттях фізичним вихованням і спортом, а також визначені шляхи рішення досліджуваного питання. Спілкування зі спортсменами, які мають вади фізичного чи розумового розвитку, відіграє дуже важливу роль під час проведення заняття. Особливості спілкування залежать від нозології атлетів. При спілкуванні з ними необхідно дотримуватись етичних норм поведінки. Дотримання правил спілкування з ними позитивно вплине на вдосконалення фізичних якостей спортсменів.

Ключові слова: морально-етичні проблеми, фізичне виховання з людьми, які мають вади розумового розвитку.

Аннотация. Гончаренко Е. В., Когут И. А. Морально-этические аспекты в спорте инвалидов. В статье изучены морально-этические проблемы общения педагога и инвалида на занятиях физическим воспитанием и спортом, а также определены пути решения исследуемого вопроса. Общение со спортсменами, которые имеют отклонения в физическом или умственном развитии, играет важную роль во время проведения занятия. Особенности общения зависят от нозологии атлетов. При общении с ними необходимо придерживаться этических норм поведения. Соблюдение правил общения с ними положительно повлияет на усовершенствование физических качеств спортсменов.

Ключевые слова: морально-этические проблемы, физическое воспитание людей с нарушениями умственного развития.

Annotation. Goncharenko E. V., Kogut I. A. Morally-ethical aspects in sports of invalids. In the article are examined the moral problems of the communication between the teacher and the people with mental disability during the exercises of the physical education and the sport exercises. Also the ways of the solution of the question which is being examined are defined. Dialogue with sportsmen which have deflections in physical or mental development, plays the important role during conducting occupation. Features of dialogue depend on a nosology of athletes. At dialogue with them it is necessary to hold on to ethical standards of conduct. Keeping of rules of dialogue with them positively will affect betterment of physical qualities of sportsmen.

Key words: moral problems, physical activity for persons with mental disability.

Вступ.

Фізична культура і спорт є одним з найдивовижніших явищ у світовій історії. Витоки сучасного спорту сягають стародавніх часів. Фізичне виховання і спорт людей з вадами фізичного і розумового розвитку – одне з найвищих досягнень гуманізму минулого тисячоріччя. Гуманізація сучасного суспільства позитивно впливає на зміну відношення до людей, які мають вади у розвитку. Загальновідомий факт, що критерієм цивілізованості будь-якого суспільства є не лише політичні, економічні показники, а й відношення суспільства до громадян з особливими потребами. У процесі непростих економічних реформ і складностей у соціальному розвитку Україна робить новий крок у систему цивілізованого світового співтовариства. Необхідність цього кроку обумовлена потребою мільйонів громадян, які мають проблеми зі здоров'ям, у самореалізації і самоствердженні, у демонстрації сили характеру, волі духу [1, 3].

Особливості розвитку фізичної культури і

спорту серед інвалідів вивчались Бріскіним Ю. А., Євсєєвим С. П., Байкіною Н. Г., Мудріком В. І., Приступою Є. Н., Бойко Г. М. [5], Римар О. [6] та іншими. Проте їх дослідження спрямовані на вивчення історичних, організаційних аспектів, особливостей підготовки спортсменів, але практично немає досліджень, щодо проблеми спілкування під час занять фізичним вихованням і спортом. Необхідність розробки певних етичних принципів спілкування зі спортсменами даної категорії є надзвичайно важливим і актуальним питанням, адже головна мета адаптивної фізичної культури – вирішення морально-етичних проблем та соціальна інтеграція осіб з вадами розвитку [2].

Робота виконана у відповідності зі Зведеним планом науково-дослідної роботи Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту на 2006-2010 рр. за темою 2.5.1 «Організаційні, історичні, теоретико-методичні аспекти спорту інвалідів».

Формулювання цілей роботи.

Мета дослідження – виявлення проблем при спілкуванні на заняттях з фізичного виховання та спорту і визначення шляхів їх вирішення в залежності від нозологічної групи спортсменів.

Методи дослідження: аналіз спеціальної літератури й інформації з мережі Інтернет; синтез і узагальнення.

Результати дослідження.

Фізкультурно-спортивна діяльність з людьми, які мають порушення фізичного і розумового розвитку, має бути спрямована не лише на максимальну реалізацію їх можливостей, шляхом досягнення найвищого результату на Паралімпійських чи Дефлімпійських іграх, а перш за все, на самореалізацію спортсменів-інвалідів, як особистостей, без заподіяння шкоди їхньому здоров'ю та набуття можливості їх подальшої соціальної інтеграції. Незважаючи на успішні виступи наших спортсменів-інвалідів на міжнародних змаганнях (6 місце на Паралімпійських іграх, 2004 р., 1 місце на Дефлімпійських іграх, 2005 р.), в Україні ненаалагоджена система підготовки кадрів для роботи з людьми, які мають вади у розвитку [1]. Це обумовлює необхідність активізації заходів щодо підготовки та перепідготовки кадрів для спорту інвалідів.

Особливості спілкування зі спортсменами, що мають відхилення в розвитку, залежать від характеру нозології. Однак існують загальновизнані принципи етики при спілкуванні з людьми, які мають різні порушення.

Термін «invalid» у перекладі з англійської означає «неприпустимий», «помилковий», «недійсний». Ці визначення представляють людину безпомічною, неpotрібною. Однак, у людей, незалежно від того, присутня патологія чи ні, під час занять фізичним вихованням і спортом розвиваються та вдосконалюються різні якості. Насамперед, це фізичні — такі як: сила, швидкість, спритність, гнучкість, витривалість, а також психологічні — прагнення до перемоги, цілеспрямованість, наполегливість, сміливість, рішучість тощо [1, 4].

Спорт, як соціальне явище, позитивно впливає на різні сторони життя інваліда, а адекватне спілку-

вання під час тренувальних занять і змагань сприяє більш швидким темпам адаптації людей з різними порушеннями до сучасних умов життя. Наприклад, Паралімпійські ігри, проходять через два тижні після закінчення Олімпійських ігор, на тих же спортивних спорудах, спортсмени з порушеннями опорно-рухового апарату та зору проживають в «олімпійському селищі», завдяки чому мають можливість через спілкування із представниками інших країн розширювати свої соціальні контакти і ставати більш пристосованими до умов життєдіяльності [1, 3]. На Спеціальні Олімпійські ігри запрошуються відомі люди шоу-бізнесу, кіно, спорту та інших сфер діяльності, які беруть участь у змаганнях в якості глядачів, організаторів, волонтерів і т. п. Так, на Перших Національних Іграх Спеціальної Олімпіади України, які проходили 19-21 травня 2006 року, на змаганнях були присутні такі українські зірки як: С. Вакарчук (співак), Л. Подкопаєва, Ю. Білоног (олімпійські чемпіони) та інші. Це позитивно впливає на психо-емоційний стан спортсменів з порушенням інтелекту, підвищує інтерес до занять фізичним вихованням і спортом.

Аналіз робіт фахівців у галузі фізичної культури та спорту інвалідів [1, 2, 3, 4] дозволив виділити наступні особливості, які необхідно враховувати при спілкуванні з людьми, які мають різні нозології.

На заняттях фізичної культури з людьми, які мають труднощі при пересуванні, тренеру необхідно пам'ятати, що інвалідний візок – недоторканий простір людини. Не потрібно над ним схилитися, штовхати. Не слід котити візок без дозволу спортсмена. Перед початком тренувальних занять, необхідно переконатися в доступності спортивної споруди. При спілкуванні тренера зі спортсменом, який використовує візок, обличчя повинні перебувати на одному рівні, щоб атлет не підймав занадто високо голову.

Під час тренувальних занять зі спортсменами, які мають порушення зору, необхідно пам'ятати, що лише 10 % від загальної кількості людей даної категорії є тотально сліпими. Інші мають залишковий зір, можуть розрізняти світло і тінь, контури предмета й т. п. Цю інформацію необхідно з'ясувати перед початком тренувальних занять. При спілкуванні зі спортсменами, які мають порушення зору необхідно дати характеристику місця проведення тренувального заняття. Варто заздалегідь попередити спортсмена про можливі архітектурні перешкоди.

Під час проведення занять, команди тренера повинні бути чіткими та голосними. При вивченні спортсменом нових рухових дій, крім розповіді, варто підійти до спортсмена та провести ідеомоторне тренування, при цьому, супроводжуючи його [2, 4]. Якщо тренер проводить заняття із групою спортсменів, дуже важливо кожного разу називати на ім'я атлета до якого він звертається або робить зауваження. Варто уникати не точних визначень і інструкцій. Якщо тренер помітив, що спортсмен збився з маршруту, необхідно підійти до нього та вказати правильний напрямок.

Спортсмени — дефлімпієці мають порушення слуху (тотальну глухоту або залишковий слух).

Тренувальні заняття і змагання серед спортсменів даної нозології відрізняються тим, що всі команди, які подає тренер або арбітр повинні бути у полі зору спортсмена. Розмовляючи зі спортсменом, у якого відсутній або погано розвинений слух, необхідно дивитися йому прямо у вічі, фрази повинні бути короткі, без несуттєвих слів.

Деякі люди можуть чути, але сприймають окремі звуки невірно. У цьому випадку варто говорити чітко та голосно. В іншому випадку потрібно лише знизити висоту голосу, тому що людина втратила здатність сприймати високі частоти. Перед початком занять, необхідно уточнити у спортсмена, чи вміє він читати з вуст. Щоб привернути увагу спортсмена з вадами слуху, необхідно звертатися до нього на ім'я. Говорити потрібно ясно і чітко, не рекомендується підвищувати голос, кричати у вухо.

Якщо при поясненні нової вправи спортсмен просить повторити її, необхідно спробувати пояснити іншими словами. При цьому варто використовувати наочні прилади та показ. Не слід забувати про середовище, у якій проходить заняття, у багатолюдних місцях ускладнено спілкування з людьми даної категорії.

Тренувальні заняття з особами, які мають вади в розумовому розвитку, дуже сильно відрізняються від занять із спортсменами інших нозологій. При спілкуванні з людьми даної категорії необхідно використовувати доступну мову, висловлюватися чітко по суті. Пояснюючи завдання тренувального заняття, варто розповідати все «по крокам». Необхідно дати можливість спортсмену проаналізувати те, що було сказано тренером. При вивченні нових вправ дуже важливо використовувати ілюстрації або фотографії. Спортсмени даної нозології дуже часто з першого разу не розуміють завдання тренера, тому одну вправу необхідно повторювати кілька разів. Під час проведення занять, варто розмовляти зі спортсменами на різні теми (погоду, мистецтво, родину і т. п.), це сприяє поліпшенню емоційного стану спортсмена, викликає зацікавленість в заняттях руховою активністю в майбутньому.

Висновки.

Таким чином, спілкування зі спортсменами, які мають вади фізичного чи розумового розвитку, відіграє дуже важливу роль під час проведення заняття. Особливості спілкування залежать від нозології атлетів, але насамперед при спілкуванні необхідно пам'ятати, що спортсмени з різними порушеннями, такі ж люди, але з особливими потребами. При спілкуванні з ними необхідно дотримуватись етичних норм поведінки.

Дотримання правил спілкування тренерами, здоровими спортсменами, глядачами з особами, які мають вади в розвитку позитивно вплине на вдосконалення фізичних якостей спортсменів, поліпшення психоемоційного стану, підвищення спортивного результату, що у свою чергу буде сприяти соціальній адаптації даної категорії населення.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем морально-етичних аспектів в спорті інвалідів.

Література

1. Брискин Ю.А. Социально-психологическая реабилитация инвалидов // Приоритеты интеллектуальной элиты в развитии мировой цивилизации: Материалы Междунар. науч.-теорет. конф. / Междунар. Гуманитар.-экон. ин-т; Редкол. А.Н.Алпеев и др. — Минск: Веды, 2002. — С.261-264.
2. Гуманистические аспекты использования физической культуры и спорта в реабилитации детей — инвалидов / О.Л. Луковская, С.Н. Афанасьев, А.М. Соловей, Е.В. Бондаренко, А.Я. Пикун // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. — 2005. — № 10. — С. 159-161.
3. Евсеев С.П., Шапкова Л.В. Адаптивная физическая культура: Учебн. пособие. — М.: Советский спорт, 2000. — 240 с.
4. Засоби адаптивної фізичної культури у соціалній адаптації та інтеграції людей з обмеженими можливостями / О.А. Томенко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. — 2003. №2. — С. 12-20.
5. Бойко Г.М. Психологічне здоров'я як фактор успішної особистісної та професійної самореалізації спортсменів-інвалідів // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту // зб.наук.праць за редакцією проф. Єрмакова С.С. — Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2007. — №5. — С.196-200.
6. Мілова Юлія, Римар Ольга. Специфіка розвитку фізичної культури і спорту інвалідів в різних регіонах України // зб.наук.праць за редакцією проф. Єрмакова С.С. — Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2006. — №3. — С.63-67.

Надійшла до редакції 01.11.2007р.

КОНТРОЛЬ ФИЗИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ДЕТЕЙ ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ АВТОМАТИЗИРОВАННЫХ СИСТЕМ

Гончарова Н.Н., Потребенко Е.В.
Национальный университет физического
воспитания и спорта Украины
Восточнoукраинский национальный
университет им. В.Даля

Аннотация. Исследование посвящено проблеме использования автоматизированных систем контроля физического состояния. Авторы представляют разработанную компьютерную программу «Monitoring». Программа позволит осуществлять мониторинг физического состояния школьников и обеспечить адекватное применение средств физического воспитания. В процессе физического воспитания не учитываются возможности современных технологий контроля физического состояния. Это усложняет применение адекватных мер по повышению его уровня.

Ключевые слова: мониторинг, здоровье, физическое состояние, компьютерная программа.

Анотация. Гончарова Н.М., Потребенко Е.В. Контроль фізичного стану дітей шкільного віку з використанням автоматизованих систем. Дослідження присвячене проблемі використання автоматизованих систем контролю фізичного стану. Автори пропонують розроблену комп'ютерну програму «Monitoring». Програма дозволить здійснювати моніторинг фізичного стану школярів і забезпечити адекватне застосування засобів фізичного виховання. У процесі фізичного виховання не враховуються можливості сучасних технологій контролю фізичного стану. Це ускладнює застосування адекватних заходів щодо підвищення його рівня.

Ключові слова: моніторинг, здоров'я, фізичний стан, комп'ютерна програма.

Annotation. Goncharova N., Potrebenco E. Control of physical state of children with using of the computerize-monitoring system. The paper is dedicated to the problem of the use computerized monitoring system of a physical state. Authors represent the developed computer program "Monitoring". The program will allow

to carry out monitoring of a physical state of schoolboys and to provide adequate application of agents of physical training. During physical training opportunities of state-of-the-art technologies of the control of a physical state are not taken into account. It complicates application of adequate measures on rising his level.

Key words: monitoring, health, physical state, computer program.

Введение.

На современном этапе развития общества жизнь и здоровье людей становятся наивысшими ценностями. Для обеспечения высокого уровня здоровья необходимо полное представление о закономерностях формирования здоровья и знание факторов влияющих на его уровень.

Система управления процессом физического воспитания, включает в себя ряд системообразующих звеньев, без которых управляемость или достижение запланированной цели не представляется возможным [5], а управление процессом физического воспитания возможно только при наличии достаточного объема информации о состоянии объекта.

Важность проблемы здоровья обуславливает необходимость определения уровня физического состояния детей школьного возраста, осуществление его диагностики и в соответствии с этим адекватное применение средств физического воспитания.

Известно, что уровень физического состояния человека определяется комплексом соматометрических, соматоскопических, физиометрических показателей физической работоспособностью, состоянием функциональных систем и уровнем физической подготовленности. Изучению физического состояния детей школьного возраста и измерению его уровня посвящено достаточное количество источников педагогической и медико-биологической литературы [2,4,7].

Определение уровня физической подготовленности детей школьного возраста производят по ряду показателей предусмотренных учебной программой по ФК. Для оценки состояния здоровья необходима оценка таких его составляющих, как физическое развитие человека, функциональное состояние ведущих систем его организма, уровень заболеваемости и др. Значительный объем информации, возникающий при проведении такого рода исследований, требует привлечения информационных систем и технологий.

Несмотря на достаточное количество публикаций по вопросам оценивания физического состояния школьников [8], в том числе и поддержания его стабильности, не все вопросы в этой сфере нашли свое решение. Это относится, в частности, и к вопросам создания комплексной системы контроля динамики изменения физического состояния.

Таким образом, в настоящее время на Украине возникает острая необходимость создания современной информационной системы контроля за состоянием здоровья подрастающего поколения на основе использования автоматизированных информационных систем.

Исследование проведено согласно сводному плану НИР Государственного комитета Украины по